

Dvije pale Eugenija Moretti Laresea u Vodicama

Dr Kruno Prijatelj

redovni član VII. razreda za likovne umjetnosti JAZU u Zagrebu

Izvoran znanstveni rad

Nedavno je Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Splitu (restaurator Slavko Alać) restaurirao dvije dosad neobjelodanjene oltarne pale iz župne crkve u Vodicama, koje su 1957. bile uklonjene sa svojih oltara u toj baroknoj crkvi šibenske okolice i zamijenjene lošim radovima iz novijeg vremena. Kako se one nakon popravka vraćaju na originalno mjesto, a ulaze u značajnija slikarska djela iz sredine prošlog stoljeća u Dalmaciji, smatram korisnim posvetiti im nekoliko riječi.

Na prvoj je na gornjem dijelu prikazan iznad kame-nog zida Isusov lik kojemu je preko haljine na prsima naslikano crveno srce. Krist je predstavljen u diskretnom sfumatu kao u nekoj viziji pred drvetom Križa odjeven u svijetloružičastu haljinu sa žučkastim preljevima preko koje je prebačen plavkastoljubičasti plašt sa okerastozelenkastom podstavom. U prvom planu donjeg dijela dva su svetačka lika obasjana svjetlosnim zrakama koje izviru iz Isusove pojave. S lijeve strane u crnom isusovačkom ruhu s crnim plaštem kleči mladenački lik sv. Stanislava Kostke pravilnih crta lica i ekstatična pogleda pred kojim je položena knjiga. S desne je uspravni lik sv. Vinka (Vincenca) mučenika iz Zaragoze, prosjede brade i duboka izražajna pogleda s bijelom kazulom na kojoj je križ ružičaste boje i podno koje je nabrana okerasta odjeća. U lijevoj mu je ruci palma mučeništva, a na bosim se nogama nazrijevaju sandale. Pozadina je čitave slike prozračna u gradaciji svijetlih nijansa. Sasvim pri dnu slike — iako prebojan djelomično kasnijom zlatnom prugom — može se teško pročitati kurzivom napisan potpis autora: E. Moretti Larese. S obzirom na to što je »Braština prislavnoga Isusova serdca« osnovana u Vodicama 1851. po svoj je prilici tada slika naručena.

Druga pala, na čijem je donjem dijelu jasnije čitljiv kurzivni potpis istog autora, predstavlja Sv. Obitelj grupiranu pred kamenim zidom, nad kojim se uzdiže donji dio masivnog stupa, dok se prema gornjem dijelu otvara plavo nebo. U piramidalnoj kompoziciji dominiraju starački lik sv. Josipa sijede brade u smeđem plaštu oslo-njen o štap, mladenački prikaz Bogorodice u žarkocrve-noj haljini i plavozelenom plaštu s bijelom tkaninom

U župnoj crkvi u Vodicama, nedaleko od Šibenika, nalaze se dvije oltarne pale s potpisom venecijanskog slikara Eugenija Moretti Laresea (1822—1874), koje su nedavno restaurirane u Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika u Splitu. Na prvoj je na gornjem dijelu prikazan Kristov lik, a u donjem dijelu sv. Stanislav Kostka i sv. Vinko mučenik iz Zaragoze. Druga pala predstavlja »Svetu obitelj«. Slike su tipična djela tog majstora koji ujedinjuje oblikovne reminiscence kasnog se-tečenta s predominacijom postklasicističkih elemenata. — Nakon što je dana detaljna analiza tih slika, autor nabraja djela drugih venecijanskih slikara s kraja se-tečenta i slijedećeg stoljeća u Dalmaciji koja potvrđuju kontinuitet umjetničkih kontakata gradova s naše dal-matinske obale i nakon propasti Republike sv. Marka (Vincenzo Pellegrini, Liberale Cozza, Teodoro Matteini, Natale Schiavone, Antonio Zona, Pompe Molmenti).

preko glave klasičnih crta lica koja podržava nagog plavokosog malog Isusa s vijencem ruža u ruci s kojim se igra polugoli maleni sv. Ivan Krstitelj kovrčastih kosa s komadom tkanine i runa oko bokova i križem u ruci na kojemu je vrpca s natpisom: Ecce agnus Dei.¹

Pri restauratorskom zahvatu izvršeno je rentoiliranje, odstranjen je skoro pocrnjeli lak i učinjeni su potrebni retuši.

Obje slike odaju na prvi pogled spoj setečenteskih elemenata s predominacijom postklasicističkih crta. Te su karakteristike tipične za veći dio mletačkog crkvenog slikarstva prve polovice 19. stoljeća i potpuno odgovaraju stilu potpisana autora.

Eugenio Moretti — Larese (Venecija 1822—1874) bio je poznat kao slikar dekorativnih fresaka kojima je ukrašavao interijere mletačkih ambijenata druge i treće četvrtine otočenta, a od kojih je najveći dio propao. Slikao je također i portrete i historijske kompozicije. U portretima, koji predstavljaju najbolji dio njegova rada, bio je vrlo bliz svom učitelju i poznatom venecijanskom slikaru Michelangelu Grigolettiju (1801—1870), dok je u ostalim djelima bio bliži staroj mletačkoj tradiciji. Bio je također učenik Ludovica Lipparinia i Bagnare, koji su predstavljali konzervativniju komponentu na toj školi koju je pohađao od 1839. do 1850. Godine 1854. bio je dobio i nagradu za slikarstvo, a 1862. izabran za člana Akademije. Radio je freske na pročeljima crkava S. Giovanni in Rialto i S. Giovanni Grisostomo. U svo vrijeme bila je poznata njegova slika »Danteova smrt« u Pinakoteci u Trevisu, a danas se među boljim njegovim djelima smatra portret njegova učitelja Gri-golettia u Pinakoteci u Pordenoneu. Još kao relativno

¹ Prvu palu spominje K. Stošić, Sela šibenskog kotara, Šibenik 1941, str. 131 kao »vanrednu umjetničku sliku nepoznatog auktora«, navodeći da ju je 1930. restaurirao Josip Šonje. U identifikaciji svetaca i datumu osnivanja bratovštine Srca Isusova bila mi je od pomoći knjiga »Običajnik Župne Cerkve SS. Križa na Vodicach u šibenskoj biskupiji — izvidio, odobrio i potvrdio Prisvitli i Pripoštovani Petar Dujam Maupas šibenički Biskup«, Zadar 1860, str. 10—11, 97, 130.

E. Moretti Larese, Srce Isusovo i sveci Vinko Mučenik i Stanislav Kostka — Vodice, župna crkva

mlad razbolio se i umro gotovo potpuno zaboravljen malo nakon navršene pedesete godine.²

Objelodanjujući ove dvije pale iz Vodica, želio bih naglasiti da one nesumnjivo predstavljaju stanovito obogaćenje skromnog inventara importiranih slika iz Venecije u zadnjim decenijama 18. i 19. stoljeća, tj. u razdoblju koje se s pravom smatra najsiromašnijim poglavljem i domaćeg slikarstva u Dalmaciji do pojave Vlaha Bukovca i Celestina Medovića. Od već poznatih slika nabrojio bih neke koje dovoljno potvrđuju da umjetničke veze dalmatinskih gradova s venecijanskim slikarstvom nisu prestale ni neposredno prije ni nakon pada republike sv. Marka. Spomenuo bih tako u tom okviru palu »Bogorodica sa svecima Benediktom, Alojzijem, Dujmom i Skolastikom« iz 1787. u crkvi benediktinki u Hvaru Vincenza Pellegrinia, palu »Bogorodica s Djetetom i svecima Ivanom Krstiteljem, Antunom Opatom, Placidom i Maurom« iz 1790. Liberalea Cozze (?—1821) u istoj crkvi, od kojega se slika »Mrtvi Krist« nalazi u vlasništvu obitelji Oman u Splitu, a nema više traga njegovoj pali u župnoj crkvi u Svetoj Nedjelji na Hvaru, palu »Bl. Augustin Kažotić i sveci Jakov Stariji i Ivan Evanđelist« Teodora Matteinija (1754—1831) od kojega se portret trogirskog plemića i Napoleonova vojnog guvernera Dubrovnika i Kotora iz 1794. i »Portret mlade žene (Isabelle Teotochi Albrizzi ?)« iz iste godine nalaze u Trstu u vl. gospođe Carmelite Carlini, rođene kontese Fanfogna — Garagnin (a koje su se slike nalazile u Trogiru u vl. te porodice), portret u crtežu Ivana Bizara u vlasništvu dr. Cvita Fiskovića u Orebićima Natalea Schiavonea (1777—1858), palu »Srce Isusovo sa svecima Franjom Saleskim, Alojzijem i Gertrudom« iz 1853. u crkvi sv. Marije u Zadru Antonia Zone (1814—1892), od kojega je Antonio Zuccaro kopirao palu »Silazak sv. Duha« u župnoj crkvi u Tijesnom, te portrete Artura Muzzarellia i Delfine Ilić rođene Muzzarelli koji su bili djeca liječnika dr. Alberta Muzzarellija koji je ostavio poznati opis Dubrovnika iz god. 1818. Ti su posljednji portreti rad slikara Pompea Molmentija (1819—1894), pripadali su obitelji Ilić u Splitu, a sada se nalaze kod dr. Ivana Ilića u Dubrovniku koji posjeduje i Bukovčev portret te iste svoje bake koju je u njezinim mladim godinama portretirao Molmenti.³

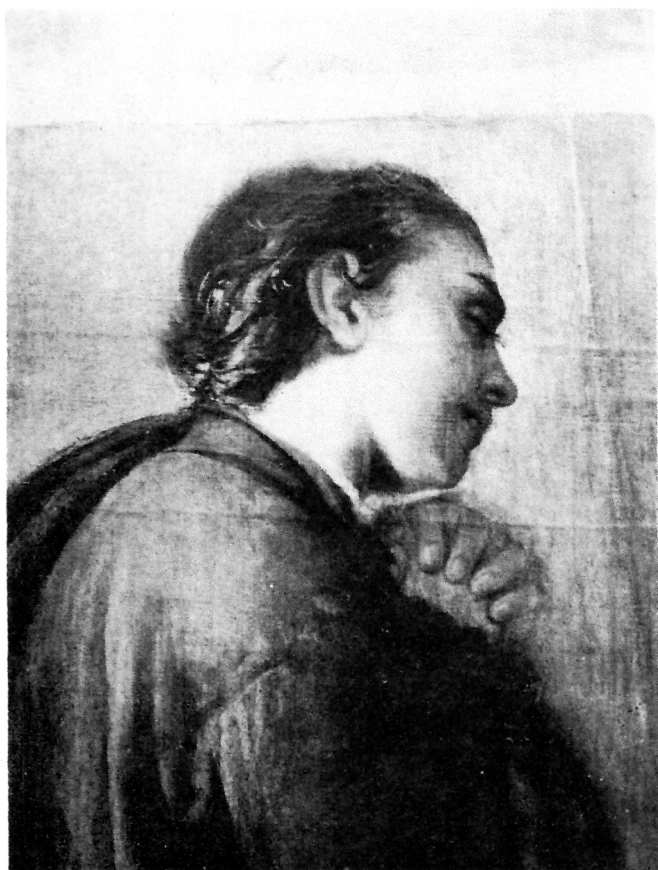
U taj bi kontekst ušla i pojava studiranja mladih slikara iz Dalmacije pod austrijskom vladavinom na Akademiji lijepih umjetnosti u Veneciji (F. Salghetti Drioni, I. Skvarčina, V. Andrić, Karlo i Ivan Grubaš, E. Vidović itd.), ali bismo s tim daleko prešli okvire koje smo sebi zadali objelodanjujući ove dvije pale iz župne crkve u Vodicama.

² O Morettiju — Larese v. E. Bassi, *L'Accademia di Belle Arti di Venezia nel suo bicentenario 1750—1950*, Venezia 1950, str. 78—79. Vidi također i Thieme-Becker, *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler XXV*, Leipzig 1931, str. 144.

³ O tim djelima vidi:

za Vincenza Pellegrinia: K. Prijatelj, *Sv. Dujam i sv. Staš u likovnoj umjetnosti*, Peristil 21, Zagreb 1978, str. 104; K. Prijatelj, *Tri neobjelodanjene signirane pale mletačkih slikara u Dalmaciji*, Zbornik Narodnog muzeja IX—X, Beograd 1979, str. 591;

za Liberalea Cozzu: C. Fisković, *Slike Liberala Cozze u Splitu i na Hvaru*, Zbornik Narodnog muzeja u Beogradu VIII, Beograd 1975, str. 579—584; J. Kovačić, *Zapisi o crkvama u Hvaru*, Hvar 1982, str. 101;

E. Moretti Larese, sv. Stanislav Kostka (detalj)

E. Moretti Larese, sv. Vinko mučenik (detalj)

RIASSUNTO

Due pale di Eugenio Moretti Larese a Vodice

Nella chiesa parrocchiale di Vodice nei dintorni di Sibenik si trovano due pale firmate dal pittore veneziano Eugenio Moretti Larese (1822—1874) recentemente restaurate dalla Sovrintendenza ai monumenti della Dalmazia di Split. La prima rappresenta sulla parte superiore il Cuor di Gesù e su quella inferiore S. Stanislao Kostka e un santo martire in abiti sacerdotali, mentre l'altra la Sacra Famiglia. Tutte e due sono opere tipiche di questo pittore che univa nel suo linguaggio reminis-

cenze del tardo Settecento e una componente dominante neoclassica di sapore accademico.

Dopo aver dato una dettagliata analisi di queste due tele, l'autore rievoca le opere di altri pittori veneziani della fine del Settecento e del secolo scorso in Dalmazia che testimoniano la continuità dei contatti artistici delle città della costa dalmata anche dopo la caduta della repubblica di S. Marco (Vincenzo Pellegrini, Liberale Cozza, Teodoro Matteini, Natale Schiavone, Antonio Zona, Pompeo Molmenti).

za Teodora Matteinija vidi:

V. Celio-Cega, *Le chiese di Traù*, Split 1855, str. 22; Fisković, *Opis trogirске katedrale iz XVIII, st.*, Split 1940, str. 57; K. Prijatelj, *Klasicistički slikari Dalmacije*, Split 1964, str. 36; Michelangelo Grigoletti e il suo tempo (catalogo), Pordenone 1971, str. 65, 67;

za Natalea Schiavonea vidi:

C. Fisković, *Putovanje pelješkog jedrenjaka s kraja XVIII i početka XIX stoljeća*, Pomorski zbornik II, Zagreb 1962, str. 1753—1755; K. Prijatelj, o.c., str. 36; C. Fisković, *Ivan Bizar i likovne umjetnosti*, Anali Zavoda za povijesne zna-

nosti IC JAZU u Dubrovniku, XVII, Dubrovnik 1971, str. 311—312;

za Antonia Zonu vidi:

C. F. Bianchi, *Zara cristiana*, Zadar 1877; K. Prijatelj, o.c., str. 36—37;

za Pompea Molmentija vidi:

K. Prijatelj, *Opis Dubrovnika i Boke iz godine 1818. sa posebnim obzirom na zdravstvo u pismu dr Alberta Muzarelija*, *Acta historica medicinae pharmaciae veterinae* I, 2, Beograd 1961, str. 155; K. Prijatelj, *Klasicistički slikari Dalmacije*, o.c., str. 37.

E. Moretti Larese, Bogorodica s Isusom (detalj)

E. Moretti Larese, Sveta Obitelj, Vodice, župna crkva

Duško Kečkemet

FISCHER VON ERLACH'S DRAWINGS AND PRINTS OF
DIOCLETIAN PALACE

In his book *Entwurff einer historischen Architectur*, published in Vienna in 1721, in Leipzig in 1725, and the English edition in London in 1735, among the prints of many a famous world edifice the Austrian architect J. B. Fischer von Erlach provides his ideal reconstruction of Emperor Diocletian's ancient palace in Split and some of its integral parts. Fischer von Erlach's drawings and prints are in the National and University Library of Zagreb.

Fischer von Erlach obtained data, measures and drawings from Ivan Petar Marchi of Split. These were made on the spot by painter Vincenzo Paterni, the central figure of the study.

To a certain extent, Fischer von Erlach's work on the reconstruction of Diocletian Palace influenced some of his architectural designs, especially Karlskirche in Vienna.

Kruno Prijatelj

TWO ALTARPIECES BY EUGENIO MORETTI LARESE AT
VODICE

The parish church at Vodice near Šibenik houses two altarpieces signed by the Venetian painter Eugenio Moretti Larese (1822 — 1874), recently restored at Split's Regional Institute for Monument Protection. The first one depicts the figure of Christ in the upper section; Sts. Stanislaw Kostka and Vincent the Martyr of Saragossa are shown in the lower part. The second altarpiece presents the Holy Family. The paintings are typical of the master in that they merge figural reminiscences of the late seventeenth century with the predominant Post-Classical elements.

Following a detailed analysis of these paintings is a list of works by the other Venetian painters from the late seventeenth and the eighteenth century in Dalmatia, which attests the continuity of artistic contact between Venice and the towns of our Dalmatian coast even after the fall of St. Mark's Republic (Vincenzo Pellegrini, Liberale Cozza, Teodoro Matteini, Natale Schiavone, Antonio Zona, Pompe Molmenti).

Marija Stagličić

THE BELFRY OF ZADAR CATHEDRAL CONTINUED

I first wrote about the construction of the belfry for Zadar Cathedral, designed by the English architect T. G. Jackson, in *Peristil* no. 25, 1982. It is the second time I deal with the same matter, since a description of

the first design for this work has been found, submitted by architect Bertolini of Zadar. Furthermore, Jackson's letters to Zadar church parish relating to the same matter have been found.

In a comparative manner this article also deals with there simultaneous undertakings: the enlargement of Zadar belfry, the restoration of Split's Cathedral belfry, and the plan for the construction of a belfry near St. Jacob's in Šibenik.

Boris Vizintin

ROMOLO VENUCCI'S FUTURISM AND
CONSTRUCTIVISM

After his return to Rijeka in 1928, Venucci painted the frescoes of the Capuchin Church atrium, sculpted the angels for the facade of the Kozala votive church, and made a number of oil paintings, watercolors and drawings, which were displayed at international exhibitions in Rome (1928), Florence (1929), Genoa (1930), and Udine (1930). With his works he participated in more than 50 local, domestic and international exhibitions (Varese, Budapest, Zagreb, Florence, Belgrade, Trieste, Rijeka, Rostock, Faenza, Banjaluka). As a student he joined the Hungarian avant-garde art groups UME and KUT; he is also one of the founders of the Croatian Association of Artists in Rijeka. He received several awards, e.g. the one given by the city of Rijeka, as well as by the government, for his artistic achievements.

Stanko Piplović

ARCHITECT PETAR PEKOTA

The author outlines the life and work of architect Petar Pekota, who lived in the first half of the 19 c. During the French administration of Dalmatia he attended the boarding school in Zadar. Architect Basilio Mazzoli, a well-known champion of Neoclassicism, was among his teachers. Pekota soon won high marks for his diligence and talent. His whole career is tied to the provincial headquarters for public works in Zadar. From the very beginning he was assigned to important projects, e.g. the construction of a provisional quarantine hospital at Makarska in 1815, when the plague epidemic broke out in Bosnia. As a district engineer he was both the organizer and overseer of the construction and repairs concerning many a building essential to the new organization of local administration, church, judiciary, health service, school system, post, maritime affairs, and especially roads. He contributed to the development of a relatively poor road network in Central Dalmatia.